

המקור – עמותה ישראלית לתוכנה חופשית ולקוד־מקור פתוח (ע"ר)

תאריך - 25/12/06

לכבוד  
ועדת הכלכלה

הנדון: השגות עמותת "המקור" לגבי הסתייגויות חברות התוכנה הגדולות מסעיף 24ב'

עקב קוצר הזמן, לא הזדמן לנו להציג את עמדת העמותה בזמן הדיון בסעיף 24ב' בהצעת חוק זכויות היוצרים שמונחת על שולחן הועדה. רצינו להעלות על הכתב את עמדתנו לגבי סעיף זה.

עמותת "המקור" סבורה כי זהו אינטרס מן המעלה הראשונה שחוק זכויות היוצרים במתכונתו הסופית יכיל, לכל הפחות, את סעיף 24(ב) כפי שהוגש ע"י משרד המשפטים (עם או בלי ההבהרות שהוספו בזמן הדיון ע"י משרד המשפטים). אינטרס זה הוא צרכני וכלכלי כאחד. אין, ולא ייתכן, שוק תוסס של תוכנה בלא שהזכות להנדסה חוזרת, לבדיקות אבטחה ולתאימות תעוגן בחוק במפורש ובאופן ודאי.

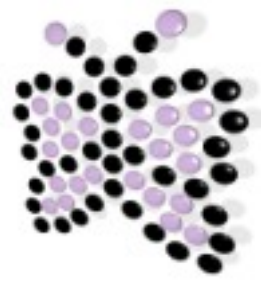
בלא זכות זו, החלום שתקום כאן "נוקיה ישראלית" יספוג מכה קשה מאוד.

בניגוד לרושם שאולי נוצר בעיני הועדה, סעיף 24(ב), בעיקר עם ההבהרות שמבקש משרד המשפטים להכניס, לא מכשיר העתקה של יצירה. מטרת הסעיף הוא לאפשר ממשקים בין תוכנות בלבד. לא זו בלבד שאין מדובר פה בהעתקה שמטרתה יצירת עותקים מפירים, אלא שלעיתים מאוד קרובות הנדסה חוזרת הינה תנאי הכרחי ליצירת מוצרים משלימים שמחזקים את המוצר המקורי, ועל כך שתי דוגמאות בהמשך.

סעיף 24(ב) נועד קודם כל עבור תעשיית התוכנה (אף שמתוצריו נהנה כולנו). משתמש מין השורה לא יזכה לנצל את הסעיף, כיוון שהנדסה חוזרת היא פעולה שדורשת מיומנות רבה. משכך, דווקא אם יתקבל בארץ ניסוח שהוא **מחמיר יותר** מאשר המצב במדינה הליברלית ביותר מבין יצרניות התוכנה הגדולות (אירופה, ארצות הברית, הודו, בין, אוסטרליה וניו-זילנד), **דווקא אז נעמוד בפני סכנה של בריחת מוחות**. אם החוק בישראל יהיה מחמיר יותר מאשר, למשל, באירופה, הרי שיהיה קל יותר לפתח תוכנה שמבוססת על הנדסה חוזרת באירופה מאשר בישראל. התוכנה, למותר לציין, תוכל להמכר בכל העולם (כולל בישראל). התוצאה היא נזק נקי לכלכלה הישראלית בלא כל תועלת ממשית לחברות התוכנה.

על החשיבות של הנדסה חוזרת מלמדות מספר דוגמאות לשווקים שלמים, עתירי פעילות כלכלית והכנסות (קודם כל לחברות התוכנה עצמן) שלא ניו נולדים אלמלא הנדסה שכזו.

מקרה אחד ראוי לציון הינו ממשק הטלפוניה. הממשק הוגדר בארצות הברית בשנות החמישים ע"י חברת AT&T, והיא אף הגבילה את מה שמתחבר אליו למוצרים שהיא אישרה בלבד. למותר לציין שהמוצרים שהתחברו למערכת הטלפוניה היו טלפונים מבית AT&T בלבד. רק אחרי שמספר תקדימים פתחו את האפשרות לצדדים שלישיים לייצר מוצרים שמתחברים לשקע הטלפון התחילו לצוץ מוצרים חליפיים, כגון טלפונים עם אופציית השתקה, טלפונים שמקבלים שיחות מגלי רדיו, ובסופו של דבר גם פקסימיליות ומודמים. אילו הבחירה נשארה בידי AT&T, סביר להניח שמוצרים אלו מעולם לא היו מתפתחים, כל השוק שהתאפשר בעקבות המצאתם לא היה נוצר, והכלכלה היתה מאבדת נפח פעילות משמעותי וחשוב.



המקור – עמותת ישראלית לתוכנה חופשית ולקוד־מקור פתוח (ע"ר)

**מקרה נוסף, מובהק אפילו יותר, הינו של המחשב האישי, ובפרט תואמי ה-PC.**

המחשב האישי כפי שאנחנו מכירים אותו כיום מבוסס, ברובו, על תכנון שבוצע ושווק ע"י חברת IBM בתחילת שנות השמונים. IBM יעדה את המחשבים לשוק העסקי, ותמחרה אותם בהתאם. בשוק היו מספר קטן של תואמים, אולם הם כולם, בתחילה, העתיקו רכיב תוכנה מ-IBM, ולכן לא יכלו להמכר בצורה חוקית.

חברת Compaq ביצעה הנדסה חוזרת של רכיב התוכנה של המחשב וייצרה ממנו תיעוד של מערכת הממשקים. על פי התיעוד הזה, באמצעות צוות מהנדסים אחר, היא מימשה מחדש את התוכנה. הסיבה היחידה שמימוש כנ"ל התאפשר הוא תקדים שמורה שהפעולות כפי שבוצעו לא מהוות העתקה, ועל כן חוקיות. בזכות פסיקה זו נוצרה תחרות שהורידה את מחירי המחשבים והכניסה את המחשב האישי לכל בית. **למעשה, כל תעשיית התוכנה כיום מתבססת על מחירי מחשב נמוכים, ועל כן חבה את היקפי הפעילות שלה לחברת Compaq וליכולת שלה לבצע הנדסה חוזרת באופן חוקי.**

האם ניתן להעלות על הדעת עולם שבו רק יצרן אחד מציע מכשיר כה חיוני כמחשב? העולם המודרני היה משלם מחיר כבד בלא מגוון יצרנים – הן בכסף ממש היוצא מכיסי הצרכנים, והן בשפע השימושים שאיפשרה תפוצת המחשב האישי כתוצאה מביצוע הנדסה חוזרת.

עמותת המקור קוראת, אפוא, לוועדה שלא לתת ידה ליצירת אי-וודאות, או אף לשלילת הזכות להנדסה חוזרת, והיא תומכת אפוא בקיבועה המפורש בסעיף 24(ב) לחוק זכויות היוצרים המתהווה.

בברכה,

שחר שמש  
ועד עמותת "המקור"